१-३, १०-१४ अग्निश्चाक्षुषः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुराप्सवः।पवमानः सोमः। उष्णिक्।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः।श्रुष्टी जातास इन्दवः स्वर्विदः॥ ९.१०६.०१

इमे- एते। हरयः- आकर्षकाः सोमाः। श्रुष्टी- क्षिप्रम्। जाताः- उत्पन्नाः। इन्दवः- क्लेदनशीला रसाः। स्वर्विदः- ज्योतिर्विदः। सुताः- निष्पन्नाः। इन्द्रम्- परमेश्वरम्। अच्छा- अभिलक्ष्य। यन्ति- सरन्तु ॥१॥

अयं भराय सानसिरिन्द्राय पवते सुतः।सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे॥ ९.१०६.०२

अयम्- एषः। भराय- निर्वाहाय। सानसिः- भजनीयः। इन्द्राय- ईशनाधिदैवताय। सुतः- निष्पन्नः। पवते- क्षरति। जैत्रस्य- जेतारमिन्द्रम्। यथा विदे- यथा विदुषो जानन्ति तथा। चेतति- जानाति ॥२॥

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णीत सानसिम्।वज्रं च वृषणं भरत्समप्सुजित्॥ ९.१०६.०३

अस्य- एतस्य सोमस्य। इत्- एव। मदेषु- हर्षेषु। इन्द्रः- परमेश्वरः। ग्राभम्- ग्रहणीयं धनुः। सानसिम्- संभजनीयम्। गृभ्णीत- गृह्णाति। वृषणम्- वर्षकम्। वज्रं च। अप्सुजित्- जीवोदकजित् सन्। सं भरत्- धारयति ॥३॥

प्र धन्वा सोम जागृविरिन्द्रायेन्दो परि स्रव।द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम्॥ ९.१०६.०४

सोम- रस। जागृविः- जागरणशीलः सन्। प्र- प्रकर्षेण। धन्व- क्षर। इन्द्राय- परमेश्वराय। इन्दो- क्लेदनशील रस। परि स्रव। द्युमन्तम्- दीप्तम्। शुष्मम्- बलम्। स्वर्विदम्- ज्योतिर्विदम्। आ भर- आहर ॥४॥

इन्द्रा॑य॒ वृष॑णं॒ मदं॒ पव॑स्व वि॒श्वद॑र्शतः।स॒हस्र॑यामा पथि॒कृद्वि॑चक्ष॒णः॥ ९.१०६.०५

इन्द्राय- परमेश्वराय। विश्वदर्शतः- सर्वेषां दर्शनीयः सन्। सहस्रयामा- अनन्तमार्गः सन्। पथिकृत्- शोभनमार्गकरः सन्। विचक्षणः- विशेषदर्शी सन्। वृषणम्- वर्षकम्। मदम्- हर्षम्। पवस्व- क्षर ॥५॥

अ॒स्मभ्यं॑ गातु॒वित्त॑मो दे॒वेभ्यो॒ मधु॑मत्तमः।स॒हस्रं॑ याहि प॒थिभिः॒ कनि॑क्रदत्॥ ९.१०६.०६

अस्मभ्यम्- नः। गातुवित्तमः- अतिशयेन मार्गज्ञः सन्। देवेभ्यः- देवताभ्यः। मधुवित्तमः- अतिशयेन मधुरः सन्। कनिक्रदत्- शब्दयन्। पथिभिः- सुमार्गैः। सहस्रम्- सहस्रधारया। याहि- आगच्छ ॥६॥

पव॑स्व दे॒ववी॑तय॒ इन्दो॒ धारा॑भि॒रोज॑सा।आ क॒लशं॒ मधु॑मान्सोम नः सदः॥ ९.१०६.०७

इन्दो- क्लेदनशील। सोम- रस। देववीतये- दिव्यानुभूतये। धाराभिः। ओजसा- तेजसा। मधुमान्- मधुरः सन्। नः- अस्माकम्। कलशम्- भाजनं प्रतीकम्। आ- आभिमुख्येन। पवस्व- क्षर। सदः- आसीद ॥७॥

तव॑ द्र॒प्सा उ॑द॒प्रुत॒ इन्द्रं॒ मदा॑य वावृधुः।त्वां दे॒वासो॑ अ॒मृता॑य॒ कं प॑पुः॥ ९.१०६.०८

तव- भवतः। द्रप्साः- द्रुतगामिनः। उदप्रुतः- जीवोदकगामिनः। मदाय- हर्षाय। इन्द्रम्- ईशनाधिदैवतम्। वावृधुः- वर्धयन्ति। देवासः- द्योतनशीलाः। अमृताय- अमृतत्त्वाय। कम्- आनन्दमयम्। त्वाम्- भवन्तम्। पपुः- पिबन्ति ॥८॥

आ नः॑ सुतास इन्दवः पुना॒ना धा॑वता र॒यिम्।वृ॒ष्टिद्या॑वो रीत्यापः स्व॒र्विदः॑॥ ९.१०६.०९

सुतासः- निष्पन्नाः। पुनानाः- पूयमानाः। वृष्टिद्यावाः- वर्षका ज्योतिर्भूताः। रीत्यापः- रीतियुक्ताम्मयाः। स्वर्विदः- स्वर्गज्ञाः। इन्दवः- क्लेदनशीला रसाः। रयिम्- दैवीं संपदम्। नः- अस्मदर्थम्। आ धावत- आगमयत ॥९॥

सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यो वारं वि धावति। अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत्॥ ९.१०६.१०

पुनानः- पवमानः। सोमः- रसः। ऊर्मिणा- तरङ्गेण। अव्यो वारम्- सरणशीलरसस्य स्वस्थान एव रक्षाकरमुपलब्धिस्थानमित्यर्थः। रसव्यञ्जकम्। रसस्य प्रवेशस्थानम्। रसतत्त्वस्य सुलभतया अवगमसाधनभूतम्। रसार्थयाचनसाधनभूतम्। रसक्रियम्। रसावाप्तिसाधनभूतम्। रसावरणम्। रससंभक्तारम्। रसवर्धकम्। भाजनं प्रतीकम्। वि- विशेषेण। धावति। वाचः- मन्त्रस्य। अग्रे- पुरतः। पवमानः- पुनानः। कनिक्रदत्- अशब्दयत्॥१०॥

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम्। अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन्॥ ९.१०६.११

वने- अरण्ये। क्रीळन्तम्- विहरन्तम्। वाजिनम्- अश्वमिव स्थितम्। अत्यविम्- रक्षाभूतप्रतीकमतिक्रम्यापि सरन्तं रसम्। धीभिः- चित्तधारणाभिः। हिन्वन्ति- प्रेरयन्ति। मतयः- भावनाः। त्रिपृष्ठम्- भूर्भुवरादिभूमिकात्रयोत्कृष्टम्। अभि- अभितः। समस्वरन्- स्तुवन्ति॥११॥

असर्जि कलशाँ अभि मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः। पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत्॥ ९.१०६.१२

मीळ्हे- हर्षे। वाजयुः- संपत्कामः सोमः। सप्तिर्न- अश्व इव। कलशान्- भाजनानि प्रतीकभूतानि। अनु। असर्जि- सृष्टः। पुनानः- पूयमानः। वाचम्- मन्त्रम्। जनयन्- उत्पादयन्। असिष्यदत्- स्यन्दते॥१२॥

पवते हर्यतो हरिरति ह्वराँसि रंह्या। अभ्यर्षन्स्तोतृभ्यो वीरवद्यशः॥ ९.१०६.१३

स्तोतृभ्यः- मन्त्रविद्भ्यः। वीरवत्- वीर्ययुक्ताम्। यशः- कीर्तिम्। अभ्यर्षन्- अभिगमयन्। हर्यतः- स्पृहणीयः। हरिः- आकर्षकः सोमः। अति ह्वरांसि- कुटिलभावनान्यतिक्रम्य। रंह्या- वेगेन। पवते- क्षरति ॥१३॥

अया पवस्व देवयुर्मधोर्धारा असृक्षत। रेभन्पवित्रं पर्येषि विश्वतः॥ ९.१०६.१४

अया- अनया धारया। देवयुः- देवकामः सन्। पवस्व- क्षर। मधोः धाराः- माधुर्यधाराः। असृक्षत- सृष्टाः। पवित्रम्- भाजनं प्रतीकम्। रेभन्- मन्त्रान् शब्दयन्। विश्वतः- सर्वतः। पर्येषि- परिगच्छसि ॥१४॥